

	<i>Kennis die niet gedeeld wordt, is nutteloos!</i>		januari februari 2014
	<h1>Nieuwsbrief leren</h1> <p>Lieven Coppens</p>		101
	www.nieuwsbriefleren.be	nieuwsbrief.leren@gmail.com	14 ^e jaargang
<small>Met deze nieuwsbrief wil ik op een verantwoorde en onafhankelijke manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van mijzelf en kunnen in geen enkel opzicht toegeschreven worden aan welbepaalde organisaties of onderwijsnetten en/of -koepels. Ik streef er naar om mijn standpunten grondig en, waar mogelijk, ook wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat de kritische lezer toe om de gebruikte informatie te verifiëren. Reageren op de bijdragen uit deze nieuwsbrief kan en mag altijd. Wie reageert, geeft mij automatisch en impliciet de toestemming om indien nodig zijn reactie integraal of samengevat én op naam in deze nieuwsbrief weer te geven.</small>			

Over mediageilheid en lege woorden, felicitaties en de vastberadenheid om op dezelfde manier verder te doen. Met andere woorden: voorwoord

De Nieuwsbrief Leren van januari die in maart verschijnt. Dat moet wel een goede reden hebben. Neen, geen mannelijk katachtig dier dat in mijn hoofd bleef rondspoken omwille van een feestje naar aanleiding van de honderdste nieuwsbrief. Ook geen acute aanval van onbegrensde luiheid. Wel een vijfdaagse vorming in den Haag over het trainingsprogramma Visible Learning^{PLUS} van John Hattie (Even vertoefde ik in de onderwijshemel!) en het verder afwerken van de vertaling van zijn boek Visible Learning.

Intussen heeft de politiek zich in verband met het onderwijs weer van zijn mooiste kant getoond. Eerst en vooral was daar de Rode Amazone, die eerder al iedereen die capabel was om onderwijsminister te zijn vanop haar strijdros uit de weg ruimde, die het idee van de Kibboets-school in Vlaanderen lanceerde: alle kinderen nog langer op school, nog minder gezinstijd voor ouders en kinderen samen en (het belangrijkste van al) de leerkracht nog meer (en dus de ouders nog minder) opvoedingsverantwoordelijkheid. Dan begin je toch te denken aan een Rode Amazone met een ernstig lateralisatieprobleem. Dan heeft de huidige onderwijsminister toch nog iets voor: hij ziet er wel sympathiek uit, ook al heeft hij last van het Wojtyla-complex: ballonnetje oplaten, mediaatje halen en de onderwijsklok achteruit zetten. Het zou de politici moeten verboden worden om het onderwijs te misbruiken om zich in de media te werken. Of om het als reclamestunt voor de verkiezingen in te zetten.

Verder werd er een nieuw tijdschema voor het M-decreet vastgesteld: we blijven er nog een jaartje van gevrijwaard. Een M-decreet dat, hoe je het ook bekijkt, haaks op het VN-verdrag betreffende de rechten van personen met een handicap staat. Zo haaks, dat ik al door verschillende beleidsmensen in de wandelgangen hoorde zeggen dat ze hopen dat, van zodra het M-decreet van start gaat, enkele assertieve ouders meteen naar Straatsburg gaan om deze contradictio in ipsis terminis aan de kaak te stellen. Om daarna naar echt inclusief onderwijs toe te kunnen werken. Tegelijk moest ik ook vaststellen dat er, alvast voor het onderwijs, blijkbaar twee verschillende VN-verdragen betreffende de rechten van personen met een handicap bestaan: een met de stelling van het finaliteitsbeginsel, speciaal samengesteld voor de beleidsmakers, en een zonder de stelling van het finaliteitsbeginsel voor alle andere lezers. Wat mij bovendien nog het meeste verontrust is dat men het ICF-kader¹ naar voren schuift om de ernst van de problemen in te schatten. Hiermee heeft de verdoktering van de leerproblemen, iets waartegen we ons in Vlaanderen sinds de jaren negentig verzetten, zich nog nadrukkelijker doorgezet. Wat kinderen met leerproblemen nodig hebben, is een analytisch discours dat volle woorden spreekt, en geen medisch (of in het slechtste geval: hysterisch) discours, dat lege woorden spreekt omdat het een antwoord geeft op vragen die niet gesteld worden of niet relevant zijn.

Maar goed. We schrijven handelingsgericht, dus we kijken na dit korte intermezzo verder naar het positieve. Ik kan niet ontkennen dat de honderden elektronische felicitatieberichten die ik ontving naar aanleiding van mijn honderdste nieuwsbrief me enorm veel deugd gedaan hebben en me zeker motiveren om op dezelfde manier door te gaan. Bovendien werd deze nieuwsbrief, die eigenlijk een elektronisch boekje is over hoe ouders hun kinderen kunnen begeleiden bij het (aanvankelijk) lezen, door de inspanningen van Kees Vernooij en de KPC-groep op grote schaal verspreid in Nederland. Wat dan weer voor heel wat nieuwe Nederlandse lezers van de nieuwsbrief gezorgd heeft.

En toch meen ik dat de Prodia-protocollen dyslexie en dyscalculie maar kans op slagen hebben als ze zo snel mogelijk ver-

Wetenschappelijk consult: 30 september 2009
Wim Van den Broeck (VUB) en Caroline Andries (VUB)

¹ ICF: International Classification of Functioning, Disability and Health.

beterd worden terwijl men dit keer wel rekening houdt met de aanbevelingen van de deskundigen waar men in de protocollen naar verwijst (een voorbeeld hiervan zie je hierboven). Nu misbruikt men hun namen om aan de protocollen een status te geven die ze helemaal niet verdienen. De auteurs van de protocollen kunnen argumenteren dat er niet staat dat de deskundigen de protocollen hebben goedgekeurd. Iedereen met gezond verstand weet echter dat de perceptie anders is. Bovendien: door geen rekening te houden met de gegeven adviezen en daarna de protocollen toch goed te keuren, laat de stuurgroep het uitschijnen dat hij zich boven deze deskundigen kan stellen. Ook voor dit fenomeen bestaat er meer dan een goed Nederlands woord.

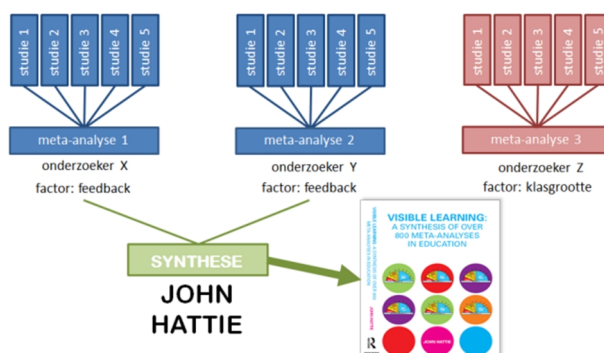
Ik heb gezegd.

Lieven

John Hattie: het verhaal achter de cijfers

De afgelopen weken, sinds mijn terugkeer van Den Haag, heb ik telkens opnieuw de vraag moeten beantwoorden waarom John Hattie zo belangrijk is. Het moment lijkt me dan ook gekomen om deze in mijn nieuwsbrief wat uitgebreider te beantwoorden. Het belang van John Hattie ligt in de betekenis van zijn werk voor het onderwijs. Het onderwijs dat met de invoering van het handelingsgericht werken heel sterk de nadruk is gaan leggen op het *evidence based* werken. Een dimensie hoger dan die andere 'onderwijsgod', Robert Marzano, laat John Hattie het bewijsmateriaal duidelijker dan ooit voor zich spreken. Aan de hand van het onderstaande schema leggen we dit uit.

John Hattie maakte een synthese van de meta-analyses van verschillende onderzoekers over eenzelfde factor. Bij een meta-analyse gaat het er om de effectgegevens uit verschillende onderzoeken rond eenzelfde factor om te zetten naar een gemeenschappelijke maat (een effectmaat), zodat het totale effect gekwantificeerd, geïnterpreteerd en vergeleken kan worden. Je zou dus kunnen stellen dat John Hattie een meta-analyse van de meta-analyses maakte.

In zijn eerste boek¹ brengt hij een synthese van meer dan 800 meta-analyses² die allemaal verband houden met de leerprestaties van leerlingen. In totaal bespreekt hij in dit boek uit 2009 138 factoren die een invloed hebben op de leerprestaties. Vandaag, 2014 zijn dat al meer dan 150 factoren. Alle meta-analyses hebben betrekking op factoren die de leerprestaties van leerlingen en studenten beïnvloeden. Het werk van John Hattie bewijst dat de leerkracht er echt toe doet, benadrukt de kracht van goede feedback en construeert een leer- en begripmodel.

Zoals hij zelf aangeeft in zijn boek³, had John Hattie nog meer gegevens kunnen gebruiken dan nu het geval is. Hij heeft er bewust voor gekozen enkel de gegevens over de leerprestaties van leerlingen en studenten te gebruiken. Deze data werden gedurende een duidelijk afgebakende periode (met een duidelijk begin- en eindpunt) verzameld. Tegelijk had John Hattie ook aandacht voor vergelijkende gegevens, bijvoorbeeld

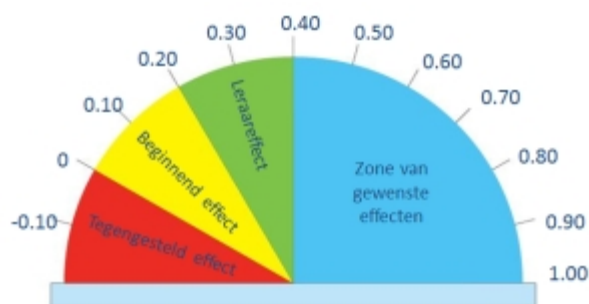
¹ HATTIE, J.A.C., *Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, Routledge, London and New-York, 2009, 380 blz.

² Om je een idee te geven over de grootte van het werk: achter de meer dan 800 meta-analyses gaan er meer dan 50 000 onderzoeken en meer dan 250 miljoen leerlingen schuil. De bibliografie bij het boek waarin alle meta-analyses zijn opgenomen, beslaat 70 van de 380 bladzijden of 18,4% van het boek.

³ HATTIE, J.A.C., *Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, Routledge, London and New-York, 2009, blz. ix.

voor het effect van grote en kleine klasgroepen op de leerprestaties van de leerlingen. Het resultaat van dit werk is zoals gezegd een lijst die momenteel meer dan 150 factoren bevat die kunnen gerangschikt worden volgens hun effectgrootte.

Meteen zijn we beland bij een, zo niet het, kernbegrip uit het werk van John Hattie: de effectgrootte. Via een eenvoudige statistische formule heeft hij van de meer dan 150 factoren hun effectgrootte berekend. We kunnen dit het beste illustreren aan de hand van zijn succesbarometer (zie afbeelding). John Hattie stelt het heel duidelijk: 95% van alles wat we doen heeft effect.

Het effect van een bepaalde factor is pas een meerwaarde als hij een effectgrootte heeft van 0.40 of meer. Deze effectgrootte van 0.40 noemt John Hattie het scharnierpunt en alles daar voorbij is voor hem de zone van de gewenste effecten (de lichtblauwe zone in de succesbarometer). Een voorbeeld daarvan zijn de woordenschatprogramma's met een effectgrootte van 0.67. Een aantal factoren hebben een negatief of tegengesteld effect (de rode zone). Een voorbeeld daarvan is de zomervakantie met een effectgrootte van - 0.02. Factoren met een beginnend effect (de gele zone) hebben een effectgrootte tussen 0 en 0.20. Een voorbeeld daarvan is het probleemgestuurde leren met een effectgrootte van 0.15. Met een effectgrootte tussen 0.20 en 0.40 kun je spreken van een leraareffect (de groene zone). Een voorbeeld hiervan zijn de verrijgingsprogramma's met een effectgrootte van 0.39.

Maar let op, hoe verleidelijk het ook mag zijn, het werk van John Hattie is geen receptenboek waaruit men op basis van de effectgroottes van de verschillende factoren zonder nadenken onderwijsmenuutjes kan samenstellen. Voor John Hattie gaat het meer over het verhaal achter deze effectgroottes dan over de effectgroottes zelf: hoe komt het dat iets (niet) werkt. Daarin ligt de echte uitdaging, de echte opdracht na het bestuderen van zijn werk. Wie echter de effectgroottes verafgoodt als een soort onderwijskundige heilige koe, heeft van het werk van John Hattie maar weinig begrepen. De effectgroottes nodigen de leerkracht uit om:

- vragen te stellen over wat er het meeste toe doet;
- met anderen in discussie te gaan over wat er het meeste toe doet;
- de effectgrootte van het eigen handelen te berekenen.

Want over dat scharnierpunt van 0.40 valt nog meer te zeggen. Elke leerkracht kan aan de hand van dezelfde formule die John Hattie gebruikte voor het berekenen van de effectgroottes, de effectgrootte van zijn eigen handelen berekenen, zowel op klassikaal als op individueel niveau. Ineens gaat het dan niet meer over subjectief gegeven punten, maar wel over objectief vastgestelde groei. Want voor de individuele leerling mag je na een schooljaar een groei van 0.40 (het scharnierpunt) verwachten, na twee schooljaren een groei van 0.80 en na drie schooljaren een totale groei van 1.20 en ga zo maar verder. Dit opent in het licht van het inclusief onderwijs (het *M-decreet* in Vlaanderen, *Passend onderwijs* in Nederland) nooit geziene positieve perspectieven zowel voor de leerkrachten als voor de leerlingen. De centrale vragen worden nu immers: *Is deze leerling, rekening houdend met zijn beginsituatie, voldoende gegroeid? En Hoe kunnen we deze groei (of dit gebrek aan groei) verklaren?*

Als we met John Hattie spreken over het verhaal achter de cijfers, dan gaat het over meer dan een verhaal. We schrijven immers al naargelang de situatie het verhaal:

- van de bijdragen die de leerling of student levert;

- van de bijdragen die de thuissituatie levert;
- van de bijdragen die de school levert;
- van de bijdragen die de leerkracht levert;
- van de bijdragen die de curricula leveren;
- van de bijdragen die de onderwijsbenaderingen leveren.

Voor alles is het een bewust positief geschreven verhaal dat vandaag moet verteld worden. Het verhaal niet vertellen doet aan de toekomst van alle leerlingen, studenten, leerkrachten en docenten onrecht!

Uitgeverij Pica doet het weer: De hulpwaaier dyslexie

Omdat door de vertaling van het boek Visible Learning van John Hattie het werk aan mijn verschillende blogs, dus ook aan <http://boeketje-onderwijs.skynetblogs.be> al enige tijd stil ligt (maar gelukkig komt daar heel binnenkort verandering in) wil ik van deze nieuwsbrief gebruik maken om uitgeverij Pica voor mij uit te roepen tot de beste Educatieve en ontwikkelingsgerichte uitgeverij van 2013. Een soort van 'eervolle vermelding' die ik vanaf nu ieder kalenderjaar vanuit de Nieuwsbrief Leren en Boeketje onderwijs zal toekennen. Een 'eervolle vermelding' die ook blijvend op mijn boekenblog zal te zien zijn met een speciaal logo.

Wie de nieuwe Hulpwaaier Dyslexie¹ van uitgeverij Pica doorneemt, zal het daarna met mij eens zijn: dit is het absolute hebbeding voor elke leerkracht uit het basis- en secundair (voortgezet) onderwijs met een hart voor leerlingen en studenten met dyslexie. De beperkte verwijzingen naar de Nederlandse terugbetalingsregeling en het Nederlandse onderwijssysteem mogen voor Vlaanderen absoluut geen beletsel zijn om deze hulpwaaier, net zoals de andere hulpwaaiers van uitgeverij Pica, de plaats te geven die hij verdient: op de werktafel van elke leerkracht.

Op een zeer concrete wijze wordt het thema dyslexie uitgewerkt. Gebaseerd op de recentste theorieën en met oog voor het handelingsgerichte en *evidence-based* werken komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Wat is dyslexie?
- Dyslexie op de basisschool.
- Verwijzing naar de gezondheidszorg.
- Dyslexie op de basisschool na de diagnose.
- Dyslexiehulpmiddelen.
- Dyslexie op het voortgezet onderwijs.
- Dyslexie voor thuis?
- Dyslexie en... (over comorbiditeit).
- Bronnen en aanbevelingen.

Dit alles wordt ondersteund door een goede literatuurverwijzing en een verklarende woordenlijst. Deze hulpwaaier is nu eens niet het zoveelste boek over dyslexie maar een aan te bevelen werkinstrument voor de leerkracht die het verschil wil maken. Kostprijs: € 14,95.

¹ NAAKTGEBOREN, M. & PRINS, S., *Dyslexie. Tips en strategieën bij de hand*, Pica, Huizen, 2013, 90 blz.